

ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**ENTREPRENEURSHIP UNDER MARTIAL LAW**

Анотація. Розглянуто питання проблемних моментів існування сфери підприємництва в умовах воєнного стану. Показано, що законодавча база стає для бізнесу непростим завданням, оскільки військове правління часто призводить до підвищеного ризику інтернування та примусового закриття компаній. Констатовано, що за часів воєнного режиму деякі галузі, особливо пов'язані з обороною, можуть пропонувати менше можливостей або піддаватися підвищеному контролю з боку уряду.

Abstract. The article examines the issues of problematic aspects of the existence of the business sector under martial law. It is shown that the legal framework becomes a challenge for business, since martial law often leads to an increased risk of internment and forced closure of companies. It is stated that during martial law, some industries, especially those related to defense, may offer fewer opportunities or be subject to increased government control.

Ключові слова: підприємництво, ринок, воєнний стан.

Key words: entrepreneurship, market, martial law.

Щойно країна переходить на воєнний стан, бізнес стикається зі значними змінами у своїй діяльності. Заходи, які часто вживає влада, як-от посилення регулювання, обмеження на пересування і потенційна націоналізація активів, створюють обстановку, сповнену невизначеності. Щоб адаптуватися, керівникам і підприємцям важливо розуміти, який вплив на ринок матимуть найближчі зміни, особливо в таких секторах, як нерухомість, технології та виробництво.

Наприклад, нерухомість може бути реквізована військовими або урядом, особливо якщо вона вважається необхідною для забезпечення національної безпеки. Найбільший конгломерат Matsushita контролював свої активи за подібних обставин під час минулих конфліктів [1]. Крім того, такі галузі, як технології та наукові дослідження, можуть жорстко регулюватися, а втручання держави обмежує діяльність незалежних компаній. Міжнародні компанії також можуть зіткнутися з обмеженнями або прямими заборонами, що обмежують їхню діяльність у регіоні.

Законодавча база стає для бізнесу непростим завданням, оскільки військове правління часто призводить до підвищеного ризику інтернування та примусового закриття компаній. Ринки часто реагують непередбачувано: стрибки цін на товари першої необхідності, як-от молоко чи пальне, а також сильна інфляція та невизначеність можуть призвести до того, що підприємствам буде складно підтримувати грошовий потік. Компаніям, що долають ці труднощі, вкрай важливо бути в курсі мінливої політики і швидко адаптуватися. Експерти рекомендують диверсифікувати бізнес-стратегії, особливо коли нависає ризик націоналізації [2]. Навіть якщо ваша діяльність здається безпечною, планування на випадок непередбачуваних обставин є ключовим фактором для зниження втрат у разі непередбачуваного втручання держави або військових дій.

Перехід до режиму з сильним військовим впливом, особливо в період війни або нестабільності, суттєво змінює динаміку корпоративних операцій та юридичних структур. Компанії, що працюють у таких галузях, як оборона та сільське господарство, часто стикаються з посиленням державного контролю та втручання. Це безпосередньо впливає на їхню здатність функціонувати незалежно, оскільки націоналізація ключових галузей стає дедалі ймовірнішою.

У міру посилення регулювання менеджери повинні коригувати свої стратегії, щоб відповідати військовим обмеженням. Корпоративне управління стає більш централізованим, а рішення часто підлягають затвердженню урядом або військовими структурами. Наприклад, у великих компаніях, що працюють у таких галузях, як технології або фармацевтика, може відбутися зміна керівництва: на посади керівників призначають людей, пов'язаних із військовими. Такі люди можуть вимагати зосередитися на підвищенні обороноздатності країни, що змусить компанії адаптувати свої продукти і послуги відповідно до нових вимог.

Вплив поширюється і на трудове законодавство. Мобілізація персоналу, обмеження на вільне пересування та зміни в політиці найму змушують компанії переглядати склад робочої сили. Нормативні акти впливатимуть на те, як компанії можуть укласти контракти, платити співробітникам і коригувати свою діяльність, щоб залишатися відповідно до нових правил, встановлених військовою владою. Крім того, може змінитися міжнародне ділове середовище, особливо для компаній, що працюють на українському ринку, де ці правила можуть порушити ланцюжки поставок.

Посилення військової присутності зазвичай призводить до скорочення кількості підприємств, що перебувають у приватній власності, оскільки націоналізація стає інструментом, що дає змогу переспрямувати ресурси на вирішення державних завдань. Така перебудова економічної структури призводить до зниження конкуренції і, в деяких випадках, пригнічує інновації. Наприклад, такі галузі, як високотехнологічне виробництво, можуть зіткнутися із затримками в розробці нових продуктів через зміщення акценту на оборонні проекти, водночас вартість операцій зростає, оскільки компанії стикаються з жорстким військовим наглядом. Військові витрати та їхній вплив на економічне зростання.

Коли уряд збільшує військові витрати, це часто призводить до штучного зростання економіки за рахунок державних контрактів і робочих місць, пов'язаних з обороною. Однак це може спотворити ринкові сили. Наприклад, перерозподіл ресурсів на користь оборонної промисловості може спричинити дефіцит у таких секторах, як сільське господарство або виробництво цивільних товарів. Окремі країни відомі своєю залежністю від військової могутності, часто переспрямовують кошти з таких важливих сфер, як освіта та охорона здоров'я, на зміцнення збройних сил, що може загальмувати ширший економічний розвиток.

Військові витрати також створюють надлишок товарів, пов'язаних з обороною, які не можуть бути затребувані на приватному ринку. Наприклад, якщо завод виробляє виключно військові товари, як-от танки або вертольоти, це може призвести до надлишку продукції, що не знаходить застосування в цивільних цілях. Це може дестабілізувати економіку, створюючи дисбаланс, оскільки відволікає зусилля від галузей, що підтримують зростання, як-от виробництво продуктів харчування або сфера послуг.

Крім того, військові витрати можуть підстобнути інфляцію. Великі суми, що виділяються на оборону, можуть наповнити економіку готівкою, що підвищує попит на товари і послуги, призводячи до зростання цін. Ситуація ускладнюється, коли уряди вдаються до друкування грошей для фінансування військових проектів. Це також може вплинути на вартість валюти країни, що ще більше ускладнює міжнародну торгівлю та інвестиції.

Однак у деяких випадках військовий сектор може стимулювати технологічні інновації, які згодом переходять у цивільні галузі. Таке відбувається з технологіями, розробленими для військових потреб, які потім були адаптовані для цивільних цілей, наприклад GPS та інтернет-комунікації.

Насамкінець слід зазначити, що військові витрати можуть принести короткострокову вигоду, наприклад, підвищити зайнятість або тимчасово стимулювати економіку, однак вони також несуть у собі ризики. Підприємства повинні знати про ці зміни і враховувати, як військові пріоритети можуть вплинути на динаміку ринку. Сільськогосподарський сектор, наприклад молочна або фермерська продукція, може зіткнутися з перебоями в роботі через зміну економічних пріоритетів. Компанії, що працюють у цих галузях, мають відповідним чином коригувати свої стратегії, забезпечуючи необхідні резерви для подолання будь-якої нестабільності, спричиненої перерозподілом національних ресурсів на користь військового виробництва.

За часів воєнного режиму деякі галузі, особливо пов'язані з обороною, можуть пропонувати менше можливостей або піддаватися підвищеному контролю з боку уряду. Однак це дає колишнім офіцерам унікальну можливість використати свій досвід у галузі оборонного виробництва, військових технологій або нерухомості для переходу на цивільні ринки. Наприклад, програмування - це галузь, де військовий досвід у логістиці та розробці систем може бути безпосередньо застосовний. Водночас обмеження на поїздки, підвищена безпека та зміни в управлінні нерухомістю та майном можуть вплинути на бізнес-операції.

Література

1. Changes to the property requisition procedure. Transparency International Ukraine. 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/en/news/changes-to-the-property-requisition-procedure-analysis-of-draft-law-no-7605/>.
2. Диверсифікація бізнесу: як зменшити ризики та збільшити прибуток. Школа Бізнесу Нова Пошта. 2025. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/diversifikaciya-biznesu-yak-zmenshiti-riziki-ta-zbilshiti-pributok>.